

УДК 378.1:355

<https://doi.org/10.32820/2074-8922-2018-59-129-134>

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ В УКРАЇНІ – НЕОБХІДНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ

©Куруч А.В.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора

Куруч Анна Володимирівна: ORCID 0000-001-8310-6836; Anutakuruch@ukr.net; аспірант кафедри креативної педагогіки та інтелектуальної власності; Українська інженерно-педагогічна академія, вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

В статті розглянуто особливості формування політичної компетентності населення України, зокрема майбутніх офіцерів. Зроблено порівняльний аналіз з провідними країнами світу. Проаналізовано сучасну геополітичну ситуацію в Україні, зроблено висновок про необхідність формування політичної культури серед населення країни. Проаналізовано роль політичної культури у формуванні політичної компетентності населення України. Проаналізовано необхідність формування політичної компетентності серед населення України, зокрема серед курсантів вищих військових навчальних закладів. Проаналізовано історичні особливості формування політичної культури населення України. Наголошено на необхідності подальшого формування політичної компетентності під час навчання у курсантів. Наголошено на необхідності реформування системи вищої військової освіти. Зроблено висновки щодо подальшого впровадження компетентнісної моделі у навчання. Наголошено на необхідності подальшого науково-теоретичного обґрунтування розробки проблеми політичної компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів. Розкрито питання гібридної війни на території України, та необхідності впровадження політичного навчання задля захисту національної ідентичності країни.

Ключеві слова: політична компетентність, політична культура, компетентнісна модель, гібридна війна

Куруч А.В. «Особенности формирования политической компетентности будущих офицеров в Украине».

В статье рассмотрены особенности формирования политической компетентности населения Украины, в частности будущих офицеров. Сделано сравнительный анализ с ведущими странами мира. Проанализировано современную геополитическую ситуацию в Украине, сделан вывод о необходимости формирования политической культуры среди населения страны. Проанализирована роль политической культуры в формировании политической компетентности населения Украины. Проанализирована необходимость формирования политической компетентности среди населения Украины, в частности среди курсантов высших военных учебных заведений. Проанализированы исторические особенности формирования политической культуры населения Украины. Отмечена необходимость дальнейшего внедрения в обучение политической компетентности курсантов. Отмечена необходимость реформирования системы высшего военного образования. Сделаны выводы относительно дальнейшего внедрения компетентностной модели в обучение. Отмечена необходимость дальнейшего научно-теоретического обоснования разработки проблемы политической компетентности курсантов высших военных учебных заведений. Раскрыты вопросы гибридной войны на территории Украины, и необходимости внедрения политической образования для защиты национальной идентичности страны.

Ключевые слова: политическая компетентность, политическая культура, компетентнісна модель, гибридная война

A. Kuruch "Features of forming of political competence of future officers are in Ukraine"

The article considers the peculiarities of forming the political competence of the Ukrainian population, in particular future officers. A comparative analysis with the leading countries of the world is made. The current geopolitical situation in Ukraine is analyzed, the conclusion is made about the inadequacy of the formation of political culture among the population of the country. The role of political culture in forming the political competence of the Ukrainian population is analyzed. The necessity of forming political competence among the Ukrainian population, in particular among the students of higher military educational institutions, is analyzed. The historical features of the formation of the political culture of the population of Ukraine are analyzed. The necessity of further introduction of cadets' political competence in teaching is emphasized. The necessity of reforming the system of higher military education is emphasized. Conclusions regarding the further introduction of the competency model into training are made. The necessity of further scientific and theoretical substantiation of the development of the problem of political competence of cadets of higher military educational institutions is emphasized. The issue of hybrid war on the territory of Ukraine, and the need for the introduction of political training to protect the national identity of the country are revealed.

Keywords: political competence, political culture, competence model, hybrid war

Актуальність дослідження і постановка проблеми. Останнім часом, питання політичної компетентності населення стає популярним у світі. Адже сучасний світ вже давно є інформаційним. Немає потреби вести захоплюючі війни, варто лише розповсюдити потрібну інформацію, і населення країни доведе справу до кінця самостійно. Саме тому розвинуті країни приділяють пильну увагу політичному вихованню населення, задля того, щоб людина змогла зрозуміти свою значущу роль в державі. А також підвищити рівень соціальної активності серед населення країни та відповідальності за свої вчинки.

Яскравим прикладом політичного виховання населення є Америка, де з раннього дитинства прийнято виховувати повагу до держави та закону, де діти молодших класів знають свої права та обов'язки, говорити з дітьми про політику, проблеми гендерної та соціальної нерівності, обговорювати кандидатів на пост президента країни є нормою. Вже в старшій школі молоді американці обов'язковим курсом вивчають політологію.

В нашій країні, на жаль, не існує таких політичних традицій, і на це є об'єктивне пояснення, із-за довгого шляху який Україна пройшла до своєї незалежності, ми отримали великий розрив в політичних знаннях сучасних українців. Сучасні українці мають низький рівень сформованості політичної компетентності. В

загальному вигляді це проявляється в відсутності знань з політичної сфери, не розумінні політичної структури держави, відсутності інтересу до політичного життя та діяльності політичних лідерів в країні та світі, відсутності соціальної відповідальності тощо. Саме тому, коли наша держава знаходиться на етапі глобальних перетворень, науковцям варто розуміти що розвиток її частково залежить від рівня сформованості політичної компетентності серед населення.

Складовою політичної компетентності є знання політичної сфери суспільства та розуміння свого місця в ній, навички з критичного аналізу політичної інформації, спроможність виявляти маніпуляції з боку різних політичних сил. Рівень політичної компетентності населення прямопропорційний високому рівню життя та економічному достатку серед населення. Політична компетентність населення є запорукою соціальної відповідальності, адже людина яка бере участь у політичному житті держави, є повністю відповідальною за її майбутнє. Майбутні офіцери є невід'ємною частиною українського суспільства, і тому формування політичної компетентності у курсантів є необхідною умовою професійної діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій. Сьогодні існує багато наукових робіт присвячених політичним дослідженням, зокрема питанням ефективного програмно-цільового управління

політичними процесами займалися такі американські науковці: Д. Веймер, Е.Вайнінг, Д. Стоун, вирішення сьогоденних проблем суспільного розвитку присвячені роботи таких російських авторів Г. Авцинової, А. Дегтярьова, А.Деркача, Б. Краснова, В. Мініної, В. Петрова, І. Сосіної, технології конструктивного впровадження механізмів ефективного управління досліджували М. Андрущенко, О. Бабкіна, В. Бебик, М. Головатий, В.Горбатенко, М. Михальченко, Ф. Рудич та ін.

Питання політичної компетентності досить тісно пов'язане з питанням політичної культури, а саме політична культура є складовою політичної компетентності особистості. І саме політична культура є головним критерієм оцінюючи який, можна говорити про рівень сформованості політичної компетентності.

Вперше термін політична культура ввів американський політолог Г.Алмонд, під цим поняттям він розумів важливий елемент політології, категоріальний апарат науки і проблемне поле політики.

Американський вчений Л. Пай визначав політичну культуру як суму фундаментальних цінностей, почуттів і знань, які надають і форму, і зміст політичного процесу. Він дав цьому поняттю більш глибоке значення та визначив політичну культуру як ціннісно-нормативну систему, якої дотримується суспільство. Вона включає в себе не тільки політичні ідеали, цінності та установки, а й чинні норми політичного життя [1].

С. Байт вважає політичну культуру проявом нормативних вимог, Дж.Плейно сукупністю типових зразків поведінки, П. Шаран розкриває практичні форми взаємодії людини з державою та іншими політичними інститутами, як своєрідне вираження ним своїх глибинних уявлень про владу, політичні цілі і пріоритети, бажаних і індивідуально освоєних норм і правил практичної діяльності. Характеризуючи самі стійкі уявлення людини і найбільш типові форми її взаємин з владою, стиль її політичної діяльності демонструє, наскільки людиною сприйняті і засвоєні загальновизнані норми і традиції державного життя, як у повсякденній активності поєднуються

творчі та стереотипізовані прийоми реалізації своїх прав і свобод і т. д. [1]. Ті протиріччя, які складаються між освоєними і неосвоєними людиною нормами політичної гри, стандартами громадянської поведінки, є найважливішим внутрішнім джерелом еволюції і розвитку політичної культури.

Американський вчений Роберт Даль так характеризує сучасного громадянина: він проявляє гарячий інтерес до суспільного і політичного життя; добре проінформований щодо програмних документів, кандидатів та партій; спільно зі своїми співгромадянами бере активну участь у вирішенні суспільних питань; чинить активний вплив на політику уряду через голосування, висловлює свою точку зору, відвідує політичні мітинги і т.д. Мотивацією для громадянина в таких діях є прагнення до загального добробуту. Цілком зрозуміло, що таким якостям в демократичних країнах відповідає лише незначна кількість громадян [2].

Щодо політичної компетентності то Роберт Даль її визначає як здатність повністю визнавати цілі, що стоять перед керівництвом, а також здатність діяти таким чином, щоб втілити ці цілі в життя. Р. Даль стверджує, що політична компетентність громадян потрібна для того, щоб демократія стала життєздатною політичною моделлю [8].

Російський дослідник Є. Прохоров вказує на те, що для нормального функціонування демократії в країні, повинен бути компетентний та активний громадянин, тобто людина яка розуміє своє місце в суспільстві і відповідні його потреби, усвідомлює свою соціальну ідентичність з іншими громадянами [9].

Професор лейбористського управління МакКелви-Грант говорить про політичну компетентність в позитивному сенсі. Він її визначає як здібність розуміти що може, а чого не може контролювати людина, які політичні рішення варто приймати, як іншим людям донести свою точку зору з приводу політичної ситуації, а також залучити їх до своєї коаліції. Професор робить акцент на тому, що справжніми лідерами є ті люди, які знають як мобілізувати інших навкруги себе.

Вчений проводить паралель між політичною компетентністю та управлінською ланкою. І виявляє політичну компетентність головною якістю керівника. Автор проводить аналогію між управлінням крупною корпорацією та управлінням державою. В своїй праці «Get Them on Your Side» автор пропонує розуміти політичну компетентність як трьохфазний процес, у якого є своя послідовність [3].

Постановка завдання: метою цієї роботи є аналіз необхідності формування політичної компетентності населення України, зокрема майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу. В сучасному світі вміння розмірковувати та аналізувати стають майже головними атрибутами розумної людини, логіка, культурний багаж та повага до опонента являється основою дискусії. Щодо політичного виховання то в нашій країні сьогодні існує проблема, адже в Україні не прийнято говорити серйозно з дітьми про політику до певного віку. Іноді відповідний момент так і не настає. Батьки цю проблему залишають на освіту. Середня освіта в Україні взагалі не передбачає політичного навчання. Щодо вищої освіти, то в ВНЗ також не передбачено загального політичного навчання. І тоді випускники ВНЗ - начитані та освічені молоді люди - виходять в світ з величезною прогалиною в знаннях, маючи слабе уявлення про устрій країни та світу, не компетентними в політичних питаннях, та стають легкою ціллю для маніпулювання. Усі роки незалежності в Україні була відсутня увага на рівень політичних знань населення. В цьому є історичні причини: розчленування української території та включення її частин у різні держави з різними культурами, політичними системами, призвело до психологічного, побутового і політичного відчуження між різними частинами українського народу. Багатократна денационалізація провідної верстви України, у XVI–XVII ст. наша боярська і шляхетська верства спольщилася, у XVIII–XIX ст. нащадки козацьких старшин зросійщилися. У XX ст. пролетарська провідна верства була знищена або здебільшого пішла на службу інтересів радянського союзу [4]. Відношення до політики у радянський період

відзначалася стійкістю і постійністю відтворення, що досягалося ефективною системою соціалізації через засоби тотального контролю за населенням з боку правлячого класу: це насамперед монополне право держави на освіту і вступ до комуністичної партії як єдина можливість зробити кар'єру. Характер політичної культури цього періоду криється у глибокому соціальному та культурному розриві між верхівкою суспільства і основною частиною населення. Такий стан зумовлював соціокультурну динаміку відтворення суспільних відносин, яка характеризувалася пануванням руйнівних тенденцій з орієнтацією на задоволення мінімальних потреб. Усе це базувалося на матеріальній та духовній убогості людини, яка була нездатна сама вирішувати проблеми. Отже, у радянський час концентрація економічної, політичної та ідеологічної влади в руках правлячого класу, який втілював у своїй особі державу, призвела до поглинення державою суспільства та індивіда.

У сучасних умовах найбільше уваги формуванню політичної компетентності приділяють у США і країнах Європи. Там розробляються способи управління громадянською соціалізацією, засоби регулювання і реалізації формування політичної компетентності, курси політичної освіти і виховання, формуються відповідні інститути. Результативність процесу формування соціально активних і компетентних громадян є загальноновизнаним показником рівня розвитку суспільства, його цивілізованості.

Крім того, ще в минулому столітті Європейською Радою було науково обгрунтовано впровадження нового підходу до професійного навчання. А у 2000 році було реалізовано компетентнісний підхід у навчанні громадян де наголошувалося що кожний громадянин має бути озброєний навичками, потрібними для життя і роботи в новому інформаційному суспільстві. Базується він на багатьох компетентностях, одною з яких є політична.

Щодо нашої країни, то анексія Криму та війна на сході України, доказали необхідність формування політичної компетентності серед

населення. Адже саме політична некомпетентність значної кількості громадян призвела до того що, вони стали легкою ціллю для маніпуляцій та подальшого їх використання як зброї проти держави. Тому проблема формування політичної компетентності українського суспільства це питання державного масштабу. І напевно одна з найголовніших сучасних педагогічних проблем. Безпосередньо ця проблема стосується військових кадрів. Адже недостатньо сформована політична компетентність є основою багатьох проблем. Наприклад орієнтація в інформаційному світі, адже з великим впливом інформації невідповідної людині досить важко впоратися.

Військові є гарантом стабільності в державі. Політична компетентність є запорукою формування соціальної та правової держави. Сьогодні військова освіта базується на таких нормативно-правових документах: концепція розвитку сектору безпеки і оборони України затверджена указом Президента України від 14 березня 2016 року №92/2016, Закон України «Про освіту» (2017 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.); «Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 років»; Національної рамки кваліфікацій України (2016 р.); Про організацію роботи з особовим складом у Національній гвардії України: директива командувача НГУ від 29.09.2014 р. №15, наказі Міністерства оборони України № 317 від 15.05.2013р. «Про вдосконалення змісту підготовки військових фахівців для Збройних сил України за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр»; директивах та наказах командувача Національної гвардії України «Науковим забезпеченням службово-бойової діяльності Національної гвардії України» (2015р.)

Сьогодні, наголошено на необхідності переходу військової освіти на стандарти НАТО, армія починає реформуватися, і тому, перед ВВНЗ стоїть питання яким чином в повній мірі забезпечити формування політичної компетентності у курсантів. Адже Україна потребує висококваліфікованих професійних військових кадрів, що здатні аналізувати та прораховувати події наперед. Новими компетентностями можливо забезпечити

військових лише за умови навчання у ВВНЗ. Варто зазначити, що курсанти являють собою елемент молодіжної субкультури, саме тому є найбільш динамічною, енергійною і критично мислячою частиною суспільства. В той самий час вони є вразливою групою, на яку легко впливати та якою легко маніпулювати. Варто зазначити, що проти України сьогодні ведеться гібридна війна, відбувається штучне створення хаосу, постійні провокації з боку країни агресора, відбуваються спроби знищити національно-державну громадянську ідентичність країни, відбувається нав'язування хибних цінностей, створення напруження на релігійному, етнічному, економічному підґрунті. Метою такої війни є погіршення життя населення в економічному, соціальному та психологічному аспектах на тій території де ведеться гібридна війна. Враховуючі ці факти, Україна потребує формування нового громадянського суспільства, тобто громадян, які соціально небайдужі, патріотично налаштовані, політично компетентні, які здатні і повинні брати участь у суспільному житті держави. Саме від цих критеріїв залежить політична, економічна культурна трансформація нашої держави.

Виходячи із викладеного вище, зробимо такі висновки: Питанню формування політичної компетентності серед населення України, а зокрема серед військових, приділено мало уваги. Важливо розуміти, що дискутуючи на політичні теми, розвивається критичне мислення і толерантність, курсанти навчаються знаходити правильну аргументацію – тобто відбувається взаємодія всіх корисних навичок, які щодня необхідні в контексті професійного становлення фахівця.

Саме тому головним завданням сучасної військової педагогічної науки є формування політичної компетентності. Адже без сформованої політичної компетентності не можливо побудувати громадянську та правову державу. Найбільш сформована політична компетентність громадян в таких країнах як Америка, Німеччина, Франція, Швеція та ін. Саме в цих країнах протягом багатьох років впроваджений компетентністний підхід у навчанні, саме з цих країн варто брати приклад у

формуванні політичної компетентності громадян України.

Перспективи подальших досліджень. Усе більш актуальним і необхідним постає завдання перед ВВНЗ у створенні сучасних компетентністних моделей які повинні стати умовою якісної професійної підготовки курсантів у вищих військових закладах України, і які в повній мірі зможуть забезпечити формування політичної компетентності майбутніх офіцерів.

Список використаних джерел:

1. Pye L. *Political Culture and Political Development* / L. Pye. – Princeton, 1965.
2. Баранов Н. А. Современная демократия эволюционный подход / Н. А. Баранов. – СПб.: Балтийский государственный технический университет «Военмех» им. Д.Ф. Устинова, 2007. – 208 с.
3. Лорен Келлер Джонсон//Harvard Management Update 2006.
4. Цимбалістий Б. Політична культура українців / Б. Цимбалістий // Сучасність. – 1994. – № 4. – С. 78
5. Соколовський В. В. Педагогічні умови формування емоційно-вольової культури майбутніх офіцерів системи МВС України у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / В. В. Соколовський ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Харків, 2014.
6. Іщенко А. О. Педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до виховної роботи з особовим складом / А. О. Іщенко // Науковий огляд. – 2015. – № 7 (17). – С. 73-82.
7. Пометун О. Компетентністний підхід – найважливіший орієнтир сучасної освіти / О. Пометун // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65-70.
8. Даль Р. А. Проблемы гражданской компетентности [Электронный ресурс] / Р. А. Даль. – Режим доступа: <http://www.politnauka.org/library/teoria/dahl.php>
9. Прохоров Е. Должны ли журналисты думать о формировании гражданской культуры населения? [Электронный ресурс] / Е. Прохоров. – Режим доступа: http://www.tolerance.ru/biblio/mi/1_prohorov.html

References

1. Rue, L 1965, *Political Culture and Political Development*, Princeton.
2. Baranov, NA 2007, *Sovremennaja demokratija jevoljucionnyj podhod*, [Modern democracy evolutionary approach] Baltijskij gosudarstvennyj tehniceskij universitet Voenmeh imeni D.F. Ustinova, Sankt-Peterburg.
3. Dzhonson, LK 2006, *Harvard Management Update*.
4. Tsymbalystyi, B 1994, 'Politychna kultura ukrainsiv', [Political culture of Ukrainians] *Suchasnist*, no. 4, pp. 78.
5. Sokolovskiy, VV 2014, 'Pedahohichni umovy formuvannia emotsiino-volovoi kultury maibutnikh ofitseriv systemy MVS Ukrainy u protsesi profesiinoi pidhotovky', [Pedagogical conditions for the formation of the emotional and volitional culture of future officers of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the process of professional training], *Kand.ped.n. abstract*, Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni Hryhoriia Skovorody, Kharkiv.
6. Ishchenko, AO 2015, 'Pedahohichni umovy formuvannia hotovnosti maibutnikh ofitseriv do vykhovnoi roboty z osobovym skladom', [Pedagogical conditions of formation of readiness of future officers for educational work with personnel], *Naukovyi ohliad*, no. 7 (17), pp. 73-82.
7. Pometun, O 2005, 'Kompetentnisnyi pidkhid – naivazhlyvishi oriientyr suchasnoi osvity', [Competency approach - the most important landmark of modern education], *Ridna shkola*, no. 1, pp. 65-70.
8. Dal, RA n.d., *Problemy grazhdanskoj kompetentnosti*, viewed, [Problems of civil competence], viewed 15 August 2018 <<http://www.politnauka.org/library/teoria/dahl.php>>.
9. Prohorov, E n.d., *Dolzhy li zhurnalisty dumat o formirovanii grazhdanskoj kultury naselenija?*, [Should journalists think about shaping the civic culture of the population?], 10 August 2018 <http://www.tolerance.ru/biblio/mi/1_prohorov.html>.

Стаття надійшла до редакції 25.08.2018р.